

ODPOCZAĆ (36) *vb pf*

Oba o jasne.

W praet, con, part odpocz- (13), *odpocz-* (2) *LeovPrzep, StryjKron.*

inf odpocząć (8). ◇ *fut 1 sg odpocznę* (2). ◇ *3 sg odpocznie* (2). ◇ *1 pl odpoczniemy* (2) *March³, KochSob*, *odpoczniem* (1) *KochPij*, *-emy* (1), *-(e)my* (1). ◇ *3 pl odpoczną* (2). ◇ *praet 2 sg m -ś odpoczął* (1). ◇ *3 sg m odpoczął* (2). *n odpoczęło* (1). ◇ *2 pl m pers -ście odpoczęli* (1). ◇ *3 pl subst odpoczęły* (1). ◇ *imp 2 sg odpoczni* (1). ◇ *1 pl odpocznimy* (1). ◇ *2 pl odpocznicie* (1). ◇ *3 pl niech odpoczną* (1). ◇ *con 1 sg m bych odpoczął* (1). ◇ *3 pl m pers by odpoczęli* (1), *by odpocznęli* (1). *subst by odpoczęły* (1). ◇ *part praet act odpocząwszy* (4), *odpocznawszy* (1).

Sł stp brak, Cn s.v. odpoczęły, Linde XVI – XVIII w.

1. *Przestać na jakiś czas robić to lub podlegać temu, co jest odczuwane jako trud lub cierpienie; nabrać na nowo sił, wytchnąć; recumbere Mącz; refrigerari Vulg [w tym: o Bogu po stworzeniu świata [1 r.] (30):* Iużem fie teras vmęził odpotzniemy. *March³ X*; *wyście dla kościoła/ bez lidźby nędze vćierpieli: [...] Pogánie was drápáli: Krolowie bicżowáli y lżyli: nigdyście nie odpoczęli/ á znáuki nie wyprzęgli. SkarŻyw 595; KochSob 63; ábych z wefelim przyšzedł do was zá wolą Bożą/ ábych špołu z wámi fie vćiefzył (marg) odpoczął. [...] (-) WujNT Rom 15/32; Onę našliczniéyřzą twarz/ zbili y zeplwáli/ A przez onę wřyřtkę noc odpocząć niedáli: Włócząc go po vlicách/ tám y lám wodźili SiebRozmyřl H2; Sobotá co znáczyřlá/ y iáko P. Bog w nię odpoczął SkarKaz Oooo2c.*

odpocząć na czym (1): *ořufzyć fie/ y ná łóźku pół godziny odpocząwřzy/ godzinę przed zachodem/ [...-] wieczérzác Oczko 28.*

odpocząć w czym [= uważając coś za odpoczynek] (1): *ieřli w bogáctwách będzie kto chćiał odpocząć/ tedy mu one do pychy [...] dádzą przyczyne WysKaz 10.*

odpocząć gdzie (5): *Mącz 70c; Oczko 26; Dáléy idąc/ ná Rzowřkim rubiežu namioty/ Y twoie řpracowané odpoczęły roty. KochJez B3, B3v; PudłDydo A3.*

W porównaniu (1): *iáko ow pielgrzym/ ktory [...] o południu przeřypia fie w cieniu przy iákíey řtrudze: ták ia teź odpocznę łobie przy tym wdzięcznym řzumie żywey wody/ řłow páná Derřniakowych GórnDworz Ov.*

Zwroty: »odpocząć sobie« [szyk zmienny] (7): *Recumbamus hic paululum Odpocznimy tu łobie troche. Mącz 70c; GórnDworz Ov, L13v; náłařwřzy/ rydle mieyřcá nieřkopáne w ogrodzie kopáli/ ářz do onego czářu gdy do nich S. Izáák przyřzedł: y mowřł im: odpocznićie łobie/ robiliście dořyć. SkarŻyw 324; GOřciu/ řiádz pod mym liřciem/ á odpoczni łobie KochFr 43; ReszList 167; OrzJan 45. [Cf teź 3. KochJez Bv; 3. Przen LeovPrzep I2.]*

»odpocząć troche« = recumbere paululum Mącz [szyk zmienny] (2): *Mącz 70c; Apořtołom rádzřł/ gdy y ieřć czářu nie mieli/ ludzkie kłopoty y rády odpráwuřąc: áby vćiekli ná puřczą y troche odpoczęli. SkarKaz 609a.*

»odpocząć z trudu« (1): *odpocznáwřzy z onego trudu kilko dni/ y wychwořtáwřzy řię w łáźni/ [...] odprowadzon był do Litwy StryjKron 442.*

Przen (2) : *A gdy fie wypeřniá láta wieku/ tedy odpocznie řwiářto/ y zginá ciemnořci StryjKron 6, 6.*

a. *Znaleźć spokój, ukojenie (o zmarłych) (2) :*

α. *Znaleźć ukojenie po trudach życia (1) :* Zli po śmierci nie odpoczną *BierEz* R2v.

β. *O zwłokach: zostać pogrzebanym (1) :*

Fraza: »niech odpoczną w pokoju« (1): kości tu oycá twego/ Niech odpoczną w pokoju *PudłDydo* B4v.

b. *Zrobić przerwę w czymś; poczekać; requiescere Vulg (5) :* będę łzukać drobów moich z rąk iych/ á wytrącę ie (*marg*) wł: Każę iym przełtác/ álbo odpoczác [*cessare faciam eos*]. (-)/ że nie będą páśc drobów *BudBib Ez* 34/10; ieiliby téż zwomitem dołyc pługałtw iákich wyłzó/ po których wżołádku nic nie było/ odpoczác ónégo dnia/ á názáiutrz znówu [*pić wodę*] *Oczko* 20, 31, 38v.

Zwrot: »odpoczác na mały czas« (1): widziałem pod ołtarzem duże pobitych dla słowá Boże⁸⁰ [...], y wołáły głólem wielkim/ mowiąc: Dokądże Pánie [...] nie łądziłz y nie mściłz się krwie náłzey náđ tymi co miełzkáią ná ziemi? [...] y powiedziano im/ áby ielzce odpoczęły ná mały czas [*ut requiescerent adhuc tempus modicum*] *WujNT Apoc* 6/11.

2. *Zatrzymać się, pozostać gdzieś; requiescere PolAnt, Vulg (2) :*

W przeciwstawieniu: »ruszyć się ... odpoczác« (1): Y bywáło gdy sie rułzyć miáła łkrzyniá/ tedy mawiał Moizelz: powłtań Iehowo [...]. A gdy miáła odpoczác mawiał: náwroć się Iehowo *BudBib Num* 10/36.

Przen: *O Duchu Świętym wobec wybranych bożych [nad kim] (1) :* cześć/ chwałá y moc Boża/ y duch iego náđ wámi odpoczynie (*marg*) odpoczął. G. (-) *WujNT 1.Petr* 4/14.

3. *Pozwolić wytchnąć, dać odpoczynek [komu, czemu] (4) :* Chodźcie do mnie wżyścy ktorzy ciężko pracuiecie i obciążeni ielsteście/ a iá wám odpoczną [*recreabo vos*]. *MurzNT Matth* 11/28; W Drogáčzowieś odpoczął y koniom/ y łobie. *KochJez* Bv; Tá prze zdrowie Márłzáłkowé/ Owa gościu włtań ná nowé. Tá prze Hrábie: włtańmy tedy: Odpoczníem że nogóm kiedy? *KochPij* C4.

Przen: *Nie używać przez jakiś czas, zostawić odłogiem (1) :* Bog przez Moyżelzá rołkazał/ áby Zydowie ná káždy rok síodmy źiemie nie rucháli/ y owocow żadnych łniey nie zbieráli: ále żeby nietylko łobie/ ále theż y inłzym wżyłtkim rzeczám odpocznęli. *LeovPrzep* I2.

Synonimy: **1.** *odetchnąć, wytchnąć; b.* *przestać.*

Formacje współrdzenne: *odpoczynać, spoczynąć; odpoczywać, spoczywać; odpoczynąć; odpoczynieć.*

Cf ODPOCZĘŁY, **ODPOCZNIENIE**